## EBÛ AMR BİN A'LÂ

Meşhûr yedi kırâat imamından üçüncüsü, işâreti Ha'dır. Tabiînden olup, Basra dil mektebinin kurucusudur. Kur'ân-ı kerîm ve Arabî ilimlerde zamanının en âlimi idi. Dünyâya hiç kıymet vermezdi. Âlimler, rivâyetlerinde sika (güvenilir) olduğunu bildirmişlerdir. Kerâmetleri çoktur, ismi, Zebbân bin Ammâr bin Abdullah bin Husayn bin Haris bin Cülhem bin Huzaâ bin Mazin bin Mâlik bin Amr bin Temîm'dir. Künyesi, Ebû Amr olup, lakabı el-A'lâ'dır. Kendisine, Mazin kabilesinden olduğu için el-Mâzinî, aynı kabilenin Temim kolundan olduğu için et-Temîmî, Basra'da yerleştiği için de, el-Basrî nisbeti verilmiştir. Bunların içinden Ebû Amr bin A'lâ et-Temîmî el-Basrî nâmıyla meşhûr olmuştur.

Ebû Amr bin A'lâ hazretlerinin, menkıbelerinden de anlaşılacağı gibi, Arapça'nın düzgün bir lehçe ile konuşulduğu, dil âlimlerinin aralarında lisan öğrendikleri Temîmoğullarına mensûbtu. Kaynakların çoğuna göre 70 (m. 689) senesinde Mekke'de doğdu. Basra'da yaşadı. 154 (m. 770) senesinde Şam'a giderken Kûfe'de vefât etti. Kabri orada olup, sevenleri feyz ve bereketinden istifâde etmektedir.

Eshâb-ı kiram aleyhimürrıdvân hazretlerinden ba'zılarından ve Tabiînin büyüklerinden ders almıştır.

Yahyâ bin Ya'mer, Hasan bin Ebû Hasan Basrî, Saîd bin Cübeyr, İkrime, Mücâhid (r.aleyh) ve daha birçok büyüklerden Kur'ân-ı kerîm kırâat eden Ebû Amr hazretleri, yedi kırâat imâmı (Kurrâ-i Seb'a) içinde üstadı en çok olanıydı. Enes bin Mâlik ( radıyallahü anh ), Ebû Sâlih Semân ve Atâ'dan ve daha başkalarından hadîs-i şerîf rivâyet etti.

Ebû Amr bin A'lâ hazretleri, nahv ilmini Hazreti Ali, Ebû Esved, Ebû Esved'in oğlu ve talebesi Atâ ve diğer bir talebesi Yahyâ bin Ya'mer Udvan-i Tabiî yoluyla okumuş ve nahiv ilminin kurucuları arasında dördüncü sırada yer almıştır.

Eyyam-ı Arab (eski Araplarla ilgili mühim günler) gibi âlet ilimlerinde de zamanının önderi olan Ebû Amr bin A'lâ hazretlerinin yazdıkları, evini tavanına kadar dolduruyordu. Bir ara kendisini ibâdete vererek bütün kitablarını dağıttı. Ancak zihnindeki bilgiler kaldı.

Şiir inşadında (şiir ezberleme ve güzel okumada) da başta gelen Ebû Amr bin A'lâ Ramazan ayı boyunca, ağzına hiç şiir almazdı.

Ebû Amr bin A'lâ kırâat, nahv ve edebiyat ilimlerinde birçok âlimler yetiştirdi. Onların birçoğu zamanlarının en ileri gelenleri idi. Abdullah bin Mübârek, Esmâî, Muab bin Müslim el-Nahvî gibi âlimler kendisinden arz yoluyla kırâat aldılar. Ebû Muhammed Yahyâ bin Yezîdî 202 (m. 816) vasıtasıyle; Ebû Amr Hafs bin Ömer el-Ezdî ed-Dûrî 246 (m. 860) ve Ebû Şuayb Sâlih bin Ziyâd el-Sûsî 261 (m. 875) en meşhûr iki râvîsidir. Ebû Amr bin A'lâ hazretlerinin kırâati bütün bölgelere yayılmıştı. Şimdi ise, Sudan dolaylarında Kur'ân-ı kerîm O'nun kırâatiyle okunmaktadır. Bu kırâate göre basılmış Kur'ân-ı kerîmler de vardır.

Lügat ve nahv ilminde Halîl bin Ahmed Basra'da kendisine halef oldu. Sibeveyh de kendisinden Kur'ân-ı kerîmin harflerine dâir rivâyetde bulundu. Şiirde söz sahibi olmasına rağmen Arab edebiyatına kendi eseri olarak bir beytini dahil etmişlerdir. Savlî, O'ndan kendisine gelen kelime ve haberleri "Ahbaru Ebî Amr bin A'lâ" adında bir kitapta toplamıştır.

Ahmed bin Hanbel hazretleri, "Ebû Amr'ın kırâati, bana çok hoş gelmektedir. Bu kırâat, Kureyş ve fasîhlerinin kırâatidir" buyurmuştur.

Süfyân bin Uyeyne anlatır: Peygamber efendimizi ( aleyhisselâm ) rü'yâda gördüm. "Yâ Resûlallah! Kırâatte kime uyayım?" diye arz ettim. "Ebû Amr bin A'lâ'nın kırâatine uymanı tavsiye ederim" buyurdu.

İmâm-ı Zehebî hazretleri Ebû Amr bin A'lâ için; "hadîs rivâyeti azdır. Kırâatte çok doğru ve huccettir" buyurmaktadır.

Yahyâ bin Muaz hadîs ilminde sika (güvenilir) olduğunu söylemiş, meşhûr şâir Ferezdek, O'nu şiirleriyle methetmiştir.

Ebû Amr bin A'lâ, bütün bu ilimlerin yanında, ma'nevî yüksekliklere ve makamlara da sahipti. Sevdiklerinden Ebü'l-Vâris anlatır: Ebû Amr hazretleriyle hacca gidiyorduk. Birgün çölde, susuz bir yerde konakladık. Hepimiz susuzluktan sıkıntı çekiyorduk. Bir ara, Ebû Amr yanımızdan ayrıldı. Bir müddet sonra aramaya çıktım. Biraz yürüyünce, Ebû Amr'ın çölün ortasında şarıl şarıl akan bir çeşmeden abdest aldığını gördüm. Beni görünce "Ey Ebü'l-Vâris! Benim bu hâlimi kimseye söyleme" buyurdu. Ben de sağlığında kimseye söylemedim.

Esmâî hazretleri, "Ben Ebû Amr'a bin suâl sordum, bin delîlle cevap verdi" buyurdu. Esmâî, O'nun zâhid yaşayışıyla ilgili hâllerini "Ebû Amr, hergün iki fels (Dinar'ın binde veya yüzde biri) para kazanırdı. Bir felsiyle bir su kabı alır, diğer bir felsiyle de reyhan alırdı. Su kabından su içer, akşam olunca da ihtiyâcı olana hediye ederdi. Reyhanı da koklardı" şeklinde anlatır.

Ebû Amr bin A'lâ hazretleri buyurdu ki:

"İlmin evvelinde susmak, sonra güzel suâl sormak, sonra güzel anlatmak, sonra da öğrendiklerini ehli arasında yaymak ne güzeldir."

“İhtiyâç sahibi olmak, onu ehlinden başkasından istemekten daha hayırlıdır.”

“Yaşlı bir zâtın genç bir çocuktan ilim tahsil etmesi doğru mudur?” diye sorulunca, “Yaşlı adamın cahilliği bir ayıpsa, elbette gençten okuması güzeldir” buyurdu.

Ebû Amr bin A’lâ hazretleri, meşhûr şâir Cerîr’den naklettiği iki beytte:

“Cenâzeleri gördüğümüz zaman, onlar bizi korkuturlar, fakat onu defn ettikten sonra yine oyun ve eğlenceye dalarız. Aynı bir sürüye hücum eden kurttan sürünün ürkmesi gibi, kurt bir koyun götürdü mü diğerleri otlamaya devam eder” demektedir.

İmâm-ı Ebû Amr bin A’lâ hazretlerinin mühründe “Dünyâ bir kimsenin gözünde büyürse, onun her tarafını gurûr kuşatır” meâlindeki beyit yazılıydı.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Vefeyât-ül-a’yân, cild-3, sh. 466

2) Şezerât-üz-zeheb, cild-1, sh. 237, 238

3) El-A’lâm, cild-3, sh. 41

4) Fihrist, sh. 42

5) Bugyet-ül-vuat, sh. 267